

Constitutioneel eczeem

Eczeem, atopisch eczeem, dauwworm

■ Wat is constitutioneel eczeem?

Constitutioneel eczeem, ook wel atopisch eczeem genoemd, is een vorm van eczeem die voornamelijk optreedt op de kinderleeftijd. Het eczeem begint meestal voor het tweede levensjaar en wordt vooral gekenmerkt door hevige jeuk. Constitutioneel eczeem gaat vaak gepaard met een aanleg voor het ontwikkelen van allergieën. Deze aanleg is erfelijk en wordt atopie genoemd. Als het eczeem op zuigelingenleeftijd ontstaat, bestaat er een grote kans dat het op latere leeftijd vanzelf verdwijnt. Het eczeem kan echter ook chronisch voortduren of later terugkomen.

■ Hoe ontstaat constitutioneel eczeem?

De precieze oorzaak van constitutioneel eczeem is onbekend. Verondersteld wordt dat het eczeem ontstaat en in stand wordt gehouden door een samenspel van diverse factoren. Enerzijds is er de erfelijke aanleg, anderzijds is er de invloed van allergische en niet-allergische factoren uit de omgeving. Bij mensen met constitutioneel eczeem is meestal sprake van een stoornis in de barrièrefunctie van de huid. Door de gestoorde barrièrefunctie houdt de huid onvoldoende vocht vast, waardoor een droge huid ontstaat. De droge huid is kenmerkend voor constitutioneel eczeem en wordt beschouwd als een belangrijke oorzakelijke factor.

De erfelijke aanleg blijkt meestal uit het feit dat in de familie eczeem of andere atopische aandoeningen voorkomen, zoals astma, hooikoorts en andere allergieën.

De rol van allergische factoren is meestal niet duidelijk. Een groot deel van de patiënten met constitutioneel eczeem is gesensibiliseerd. Dat wil zeggen dat in het bloed antistoffen worden gemaakt tegen stoffen uit de omgeving. Dit kan worden aangetoond door een huidtest of een bloedonderzoek. Enerzijds zijn dat stoffen die met de ademhaling het lichaam binnenkomen, de zogenoemde inhalatieallergenen, zoals huisstofmijt, stuifmeel van grassen en bomen en huidschilfers van honden en katten. Anderzijds zijn het stoffen die met het voedsel het lichaam binnenkomen, zoals koemelk, kippeneiwit, vis, pinda en noten.

De aanwezigheid in het bloed van antistoffen tegen bepaalde allergenen betekent niet dat iemand ook werkelijk allergisch reageert op de betreffende stoffen.

Tegenwoordig wordt aangenomen dat een allergie voor inhalatieallergenen of voedselallergenen niet de oorzaak is van constitutioneel eczeem.

Het is niet duidelijk in hoeverre contact met deze stoffen het eczeem kan verergeren. Zo blijkt dat het verminderen van de blootstelling aan huisstofmijt geen verbetering geeft van het eczeem bij mensen met een aangetoonde allergie voor huisstofmijt. Het constateren van een allergie voor huisstofmijt heeft dan ook geen gevolgen voor de behandeling.

Omdat ook van andere stoffen in de omgeving en van voedsel onvoldoende duidelijk is of deze een rol spelen bij het onderhouden of verergeren van eczeem, staat de zin van allergologisch onderzoek bij mensen met constitutioneel eczeem ter discussie.

Op de zuigelingenleeftijd hebben kinderen met constitutioneel eczeem soms een voedselallergie. Op deze leeftijd kan een voedselallergie het eczeem verergeren en daarom kan het soms wel zinvol zijn om allergologisch onderzoek te doen.

De huid van mensen met constitutioneel eczeem is droog en raakt daardoor gemakkelijk geïrriteerd door niet-allergische factoren. Door frequent wassen met zeep en andere ontvettende middelen wordt de huid nog droger en neemt de jeuk toe. Hetzelfde geldt voor langdurig douchen met heet water. In de winter droogt de huid meer uit dan in de zomer door een lagere luchtvochtigheid, vaak met als gevolg een verergering van het eczeem. Bij broeierige warmte en tijdens lichamelijke inspanning kan daarentegen ook toename van jeuk optreden als gevolg van zweten.

Het dragen van kleding gemaakt van wol of ruwe vezels kan de huid prikkelen en daardoor jeuk veroorzaken. Het dragen van synthetische kleding kan eveneens jeuk opwekken door een slechte afvoer van de lichaamswarmte.

De algemene conditie van iemand met constitutioneel eczeem speelt ook een belangrijke rol. Door lichamelijke invloeden (ziekten, vermoeidheid) of door psychische invloeden (emoties, stress) kan het eczeem verergeren.

■ Wat zijn de verschijnselen?

De verschijnselen van constitutioneel eczeem zijn roodheid en schilfering van de huid en het voorkomen van kleine bultjes. Ook kunnen blaasjes ontstaan en kan vochtafscheiding optreden. De gehele huid is droog en kan ruw aanvoelen.

Omdat het eczeem altijd in meer of mindere mate jeukt, zijn vaak krabwondjes aanwezig. Als het eczeem langere tijd bestaat, treedt plaatselijk verruwing en verdikking van de huid op. Constitutioneel eczeem ontstaat meestal in de eerste 6 levensmaanden, maar kan in principe op iedere leeftijd beginnen. Het eczeem kan gedurende een betrekkelijk korte tijd aanwezig zijn, maar ook chronisch worden. Bij sommige mensen verdwijnt het om vervolgens veel later weer terug te keren.

Als constitutioneel eczeem bij een baby ontstaat, wordt het ook wel dauwworm genoemd. Dauwworm bevindt zich voornamelijk in het gezicht en achter de oren, op de behaarde hoofdhuid, op de romp en de armen en benen. Het ontstaat meestal rond de derde levensmaand. Op de peuterleeftijd bevindt het constitutioneel eczeem zich vooral in de huidplooiën bij de gewrichten, zoals de ellebogen, de knieën, de polsen en de enkels. Ook in de hals en de nek blijft het eczeem vaak bestaan. Na het tiende levensjaar zijn voornamelijk de handen, de voeten en de buigzijden van de ellebogen en knieën aangedaan. Bij een deel van de volwassen patiënten is het eczeem vooral aanwezig in het gezicht (de oogleden, bovenlip), de hals en de nek.

De huid van mensen met constitutioneel eczeem is extra gevoelig voor infecties met bacteriën en het herpes simplex virus (de veroorzaker van koortslip). Bij bacteriële infecties ontstaan puistjes, open plekken en gelige korsten op de huid. Bij een infectie met het herpes simplex virus ontstaan vele blaasjes op het eczeem en kan koorts optreden.

■ Hoe wordt de diagnose gesteld?

De diagnose wordt gesteld op grond van de aanwezige huidafwijkingen en jeukklachten. Bovendien kan informatie over het voorkomen van eczeem, astma of allergieën in de familie behulpzaam zijn bij het stellen van de diagnose.

Als er aanwijzingen zijn voor acute allergische reacties is allergologisch onderzoek wenselijk. Als er alleen sprake is van constitutioneel eczeem, is het niet zinvol allergologisch onderzoek te verrichten, aangezien de uitslag van het onderzoek geen gevolgen heeft voor het beloop en de behandeling van het eczeem. Bij aanwezigheid van andere uitingen van atopie kan het onderzoek wel van belang zijn.

■ Wat is de behandeling?

Bij constitutioneel eczeem spelen vele factoren een rol. Er kunnen spontane verbeteringen en verergeringen optreden. Het is niet mogelijk constitutioneel eczeem met geneesmiddelen te genezen. De behandeling is gericht op het onderdrukken van de verschijnselen, waardoor de klachten afnemen. De behandeling bestaat voornamelijk uit uitwendige behandeling met crèmes en zalven. Soms worden ook tabletten of drankjes voorgeschreven. Bij zuigelingen, bij wie een overgevoeligheid voor koemelk is vastgesteld, kan hypoallergene voeding zinvol zijn.

■ Uitwendige behandeling

Bij constitutioneel eczeem is sprake van een droge tot zeer droge huid. Het is van groot belang dat het vochtgehalte van de hoornlaag wordt verbeterd door het aanbrengen van vette zalven of crèmes. Dit geldt voor het gehele lichaam en niet alleen voor de eczeemplekken.

Daarnaast wordt het eczeem meestal behandeld met een corticosteroïd bevattende zalf of crème. Corticosteroïden zijn afgeleid van het natuurlijke hormoon cortisol. Deze hormoonpreparaten bestaan in verschillende sterkten (zie de folder 'Corticosteroïden voor de huid'). Bestaat er een gering of matig-ernstig eczeem, dan is het gebruik van een zwak tot matig-sterk werkend corticosteroïd meestal voldoende. Is het eczeem ernstiger, dan worden sterker werkende corticosteroïden gegeven. De sterkte van de corticosteroïden kan weer geleidelijk verminderd worden, zodra het eczeem rustiger wordt. Het langdurige gebruik van een klasse 1 of klasse 2 corticosteroïd (bij kinderen beneden de 2 jaar klasse 1) geeft over het algemeen geen bijwerkingen. Dat geldt ook voor corticosteroïden klasse 3 die niet continu, maar slechts enkele dagen per week worden gebruikt. Omdat het gezicht en de lichaamsplooiën wel gevoeliger zijn voor bijwerkingen, worden hier bij voorkeur alleen klasse 1 en 2 corticosteroïden gebruikt.

Therapie met teer wordt niet veel meer gebruikt.

Patiënten met een matig of ernstig eczeem reageren doorgaans ook goed op uv-licht. Dit kan bij volwassenen een goede aanvulling zijn op de behandeling met corticosteroïd zalven. Indien er bezwaren zijn tegen het gebruik van corticosteroïden kunnen pimecrolimus crème of tacrolimus zalf worden toegepast. Deze geneesmiddelen bevatten geen hormoonpreparaten en veroorzaken daarom niet de bijwerkingen van corticosteroïden, zoals verdunning van de huid. Pimecrolimus is geschikt voor de behandeling van licht tot matig eczeem en tacrolimus voor de behandeling van matig-ernstig eczeem. Deze middelen zijn niet krachtig genoeg om ernstig eczeem te behandelen. Pimecrolimus crème en tacrolimus zalf kunnen aanvankelijk een branderig gevoel veroorzaken, maar dat verdwijnt meestal als de behandeling wordt voortgezet. Bij infecties met bacteriën of schimmels kan men antibacteriële en/of antischimmelmiddelen in een crème of zalf toepassen. Als sprake is van een uitgebreide bacteriële infectie, gaat de voorkeur uit naar een kuur met een antibioticum.

■ Inwendige behandeling

De inwendige behandeling is voornamelijk gericht op jeukbestrijding. Dit gebeurt met antihistaminica die enige mate van sufheid veroorzaken, deze worden vooral voorgeschreven als er sprake is van nachtelijke slapeloosheid.

Indien er sprake is van een ernstig constitutioneel eczeem dat niet verbetert door het gebruik van corticosteroïden in zalven of crèmes, kan ciclosporine worden voorgeschreven. Dit is een geneesmiddel dat het afweersysteem onderdrukt. Het geeft bij ongeveer 85% van de patiënten met een ernstig eczeem een goed resultaat. Het kan echter bijwerkingen veroorzaken en daarom is een nauwgezette controle nodig van het bloed en de bloeddruk.

Als het eczeem niet reageert op ciclosporine, kan behandeling worden overwogen met azathioprine of mycofenolaat mofetyl. Hierbij is het nodig dat regelmatig laboratoriumonderzoek wordt uitgevoerd. Ernstig constitutioneel eczeem kan eventueel kortdurend worden behandeld met een corticosteroïd in tabletvorm, zoals prednison. Een kortdurende kuur met prednison geeft vrijwel nooit ernstige bijwerkingen.

Indien het eczeem uitgebreid geïnfecteerd raakt met bacteriën, kan een antibioticumkuur noodzakelijk zijn.

■ Wat kunt u zelf nog doen?

Een droge huid is een belangrijk kenmerk van constitutioneel eczeem. De huid moet daarom niet met veel zeep en vooral niet met bad- of doucheschuim gewassen worden. Daardoor droogt de huid namelijk nog meer uit. Wél is het verstandig bad- of doucheolie te gebruiken en de huid in te smeren met een vette crème of zalf.

Het is van belang op het materiaal van de kleding te letten. Wollen kleding geeft snel jeuk. Textiel met een ruwe vezel eveneens en wordt daarom afgeraden. Katoenen kleding wordt goed verdragen en heeft daarom de voorkeur. Afsluitende nylon kleding wordt afgeraden. Van huisstofmijt werende matrashoezen is niet aangetoond dat ze een gunstig effect hebben op het eczeem.

Bij inspanning en transpiratie ontstaat snel jeuk. Na lichamelijke inspanning, bijvoorbeeld sporten, is direct en kortstondig douchen aan te bevelen. Een te hoge temperatuur binnenshuis, of buitenshuis in de zon, veroorzaakt eveneens jeuk. Zonnebaden hoeft op zich niet nadelig te werken, als er maar afkoeling (wind) bij aanwezig is.

Er bestaat geen bezwaar tegen zwemmen. Na het zwemmen doet men er goed aan te douchen en zich met een vette crème of zalf in te smeren. Een vakantie aan zee doet soms wonderen. De combinatie van ontspanning, zee en zonlicht op de onbedekte huid kan een gunstig effect hebben.

Het stuk krabben van de huid vindt vooral 's nachts plaats. Dit kan worden beperkt door de nagels goed kort te houden en eventueel verbandhandschoenen te dragen.

Bij arbeidsomstandigheden waarbij de handen veel in contact komen met vloeistoffen of irriterende stoffen, kan het eczeem verergeren. Hierbij is het belangrijk geschikte handschoenen te dragen. Zo nodig kan de bedrijfsarts om advies worden gevraagd.

Wanneer iemand een huidziekte heeft zoals constitutioneel eczeem ontstaat soms de gedachte dat sprake is van een besmettelijke ziekte. Constitutioneel eczeem is echter niet besmettelijk. Om dit duidelijk te maken aan familieleden en andere mensen in de omgeving kan het nuttig zijn hen informatie te verschaffen over de aard van deze aandoening.

Het is bekend dat stressfactoren het eczeem nadelig kunnen beïnvloeden. Ergernis en emotionele gebeurtenissen zijn belangrijke factoren die de jeuk en het eczeem verergeren. Andersom kunnen ernstigere vormen van constitutioneel eczeem tot psychische klachten leiden en heeft constitutioneel eczeem een duidelijk negatief effect op de kwaliteit van leven. Het is verstandig hulp te vragen indien er psychische problemen zijn. In sommige gevallen is de hulp van een psycholoog of andere psychosociale hulpverlener aan te bevelen. Ook is het mogelijk te proberen met gedragstherapie het krabgedrag te verminderen.

■ Wat zijn de vooruitzichten?

Het beloop van constitutioneel eczeem kan sterk variëren. Bij veel kinderen verdwijnt het eczeem na het tweede jaar, bij anderen zal de intensiteit afnemen in de lagereschooltijd. Soms is het eczeem jarenlang verdwenen om (tijdelijk) weer op te spelen op jongvolwassen leeftijd. Ook kan het eczeem blijven bestaan tot op volwassen leeftijd en pas afnemen na het 40 tot 50ste jaar. Maar ook het tegenovergestelde komt voor, namelijk dat eczeem op de volwassen leeftijd ontstaat. Een deel van de jonge kinderen met eczeem krijgt astma. Welke kinderen dat zullen zijn, is niet te voorspellen, maar het lijkt erop dat kinderen met een ernstig eczeem hier meer kans op hebben. Ook is er een verhoogde kans op het krijgen van hooikoorts. Dit treedt meestal pas wat later op. Het is verstandig om klachten die wijzen op astma of hooikoorts vroegtijdig te melden aan de arts.

Deze folder is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venereologie. Bij het samenstellen van deze informatie is grote zorgvuldigheid betracht.

De Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venereologie wijst desondanks iedere aansprakelijkheid af voor eventuele onjuistheden of andere tekortkomingen in de aangeboden informatie en voor de mogelijke gevolgen daarvan.

www.nvdv.nl

Voor informatie over patiëntenorganisaties verwijzen wij u naar de website van Huidpatiënten Nederland.

www.huidpatienten-nederland.nl

